

Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en Duurzaamheid
Ministerie van Defensie
O.v.v. Nationaal Programma Ruimte voor Defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

datum : 9 juli 2025
uw kenmerk : n.v.t.
ons nummer : 341313
Inlichtingen bij : J. Immerzeel
telefoonnr. : 038 44 316 16

onderwerp: Zienswijze ontwerp NPRD

Beste lezer,

Op 23 mei heeft u namens het kabinet de Ontwerp Beleidsvisie van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden. Als gemeenten in het noordelijk deel van de Veluwe (Nunspeet, Elburg, Oldebroek, Hattem, Heerde en Epe) erkennen wij het belang van het versterken van de nationale en Europese veiligheid in een tijd van toenemende, internationale spanningen. Dit vraagt om een goed toegeruste krijgsmacht, die ook in ruimtelijke zin voldoende mogelijkheden heeft om te oefenen, zich te verplaatsen en haar taken uit te voeren. Defensie heeft daarvoor meer ruimte nodig, ook in ons gebied. Met het Artillerie Schietkamp (ASK) en een aantal kazernes heeft Defensie een lange, historische band met ons gebied. Met onze zienswijze op uw ontwerpprogramma willen wij graag bijdragen aan een goede en passende invulling van uw behoeften. Wij zullen ons constructief opstellen met betrekking tot de uitbreiding van het ASK. Wel willen wij uw aandacht vestigen op een aantal onderwerpen en een aantal voorstellen doen.

Samen met de provincie Gelderland en een groot aantal gemeenten is door de provincie Gelderland een zienswijze ingediend. Deze zienswijze onderschrijven wij.

In onze gemeenten ligt het Artillerie Schietkamp 't Harde. Deze bestrijkt delen van het grondgebied van de gemeenten Oldebroek, Heerde, Epe, Nunspeet en Elburg. In onze gemeenten gaat het in het ontwerp van het NPRD om de volgende regionale en locatiespecifieke behoeften:

- Laagvliegen helikopters onder een licht planologisch regime
- Meer helikopterlandingen bij de Woldberg, ASK en Wezeperberg
- Cargodrones op en over ons grondgebied
- Jachtvliegtuigen bij Lelystad Airport
- Gronduitbreiding van het ASK
- Uitbreiding raccordement
- 120 mm mortiergranaten vanaf mobiele installaties

Daarnaast is ook de helikopterlandplaats bij De Zande (gemeente Kampen) relevant voor de gemeenten Hattem en Oldebroek.

bezoekadres [Markt 1, Hattem](#)
postadres [Postbus 93](#)
[8050 AB Hattem](#)
telefoon [\(038\) 443 16 16](#)
fax [\(038\) 444 68 39](#)
email gemeente@hattem.nl
internet www.hattem.nl

Woningbouwopgave

De toename van Defensiepersoneel verhoogt de toch al aanzienlijke druk op de lokale woningmarkt. De wachttijd voor sociale huurwoningen is zorgwekkend lang. Betaalbare koopwoningen zijn eveneens schaars. Graag willen wij genoeg woonruimte kunnen bieden volgens onze regionale woningbouwopgave voor de inwoners van de gemeenten Elburg, Epe, Hattem, Heerde, Nunspeet en Oldebroek, maar ook voor het militair personeel dat met de ontwikkelingen in het NPRD naar de Veluwe komt. Hulp van Defensie en Rijk bij het realiseren van voldoende betaalbare woningen is daarbij noodzakelijk. Dan kan het bijvoorbeeld gaan om het inperken van onrendabele toppen en/of andere barrières voor woningbouwontwikkeling op bepaalde locaties weg te nemen. Hierbij kan worden gedacht aan een omgevingswaarde op het aspect geluid en trillingen. Ook willen wij met u de problematiek van de natuuropgave in ons gebied bespreken.

- Het verzoek is om te komen tot een integrale benadering van het ASK en de andere kazernes rondom het ASK, waarbij alle (gecumuleerde) effecten op leefomgeving, natuur en woningbouwopgaven in samenhang worden beschouwd. Dit biedt een basis voor afspraken over meervoudig ruimtegebruik, natuur- en stikstofcompensatie en koppelkansen met betrekking tot mobiliteit en ontsluiting.
- De intensivering van activiteiten op het ASK zal leiden tot toenemende geluidbelasting. Om de geluidshinder en daarmee gezondheidseffecten voor onze inwoners te beperken, vragen wij u om keuzes te maken waarbij de impact zoveel mogelijk beperkt blijft. Als voorbeelden noemen wij hier het schieten met oefenmunitie en het lokaliseren van geluidbelastende activiteiten daar waar het tot de minste overlast leidt (locatie-optimalisatie).
- De druk op de woningmarkt willen wij samen (met betrokken gemeenten en provincie) in kaart brengen. De verwachting is dat de druk op de woningmarkt hoger wordt door onder andere de groei van Defensie in deze regio van verschillende gemeenten. Daarbij vragen wij u aandacht te hebben voor, afhankelijk van de resultaten van dit onderzoek, praktische oplossingen om te komen tot voldoende en betaalbare woningen.

Helikopterlandingsplaatsen en laagvlieggebieden

Ons gebied is ook uitdrukkelijk in beeld voor de vestiging of versterking van meerdere ruimteclaims van Defensie, namelijk laagvlieggebieden voor helikopters, helikopterlandingsplaatsen en (cargo)drones. We zetten daarbij in op versterking van wat er al is en wat passend is bij (de historie van Defensie op) deze regio en gaan terughoudend om met nieuwe ruimtevragers, vanwege het belang om het lokale draagvlak te behouden en het gevaar van stapeling.

Het gebruik van de huidige helikopterlandingsplaatsen in Gelderland wordt geïntensiveerd en er worden meerdere, nieuwe helikopterlandingsplaatsen aangewezen, zoals op de Wezeperberg. Het combineren van functies, vliegbewegingen, vrijere landingsopties en geïntegreerde oefenmogelijkheden leidt tot een stapeling nabij bestaande en toekomstige woningbouwlocaties en op andere functies. Deze helikopterlandingen hebben ook effect op andere functies dan wonen, zoals natuurgebieden, agrarische gebieden en recreatieve voorzieningen in de omliggende omgeving. Wij hebben opgemerkt dat er veel overcapaciteit is opgenomen, waardoor grote aantallen landingen worden genoemd op een aantal locaties. Over het gebruik en de effecten van (cargo)drones is nog veel onduidelijk. Uit het onderzoek is op te maken dat er een route over ons gebied gaat en dat er landingen van drones op het ASK mogelijk zijn, maar een verdere beschrijving ontbreekt.

Wij hebben de volgende vragen/opmerkingen.

- De analyse voor hinder uitbreiden met de effecten op andere functies waaronder verstedelijking, natuur en recreatie.

- Voor de locatie de Wezeperberg te verduidelijken wat de impact gaat zijn van het maximaal beoogde gebruik (<8.500 helikopterlandingen per jaar) en daarbij aandacht te hebben voor de maximale geluidsbelasting bij nieuwbouw voor onder andere woningen. Wij willen hierbij ook voorstellen om het aantal landingen te maximeren op 2.500. Niet alleen voor deze locatie, maar voor alle locaties waar hogere aantallen zijn genoemd. Zelfs in dat geval is er nog voldoende ruimte om keuzes te maken.
- Duidelijkheid geven over het aantal vliegreuen, de spreiding in tijd en ruimte, en het nachtvliegen in het laagvlieggebied dat ons gebied omvat.
- Niet laagvliegen boven bebouwd gebied en vee. Laagvliegen op de minst hinderlijke wijze. Ook als de helikopters boven 50 voet vliegen. In de broedtijd niet over weidevogelgebieden vliegen.
- Duidelijkheid verstrekken over de activiteiten en effecten van (cargo)drones in ons gebied.

Recreatie en toerisme

De Veluwe heeft een belangrijke recreatieve en toeristische waarde voor inwoners en bezoekers. Het gaat daarbij niet alleen om de natuurbeleving door actief gebruik van wandel- en fietspaden, maar ook om het decor van groen en rust voor overnachtingsaccommodaties zoals vakantieparken, hotels en recreatiewoningen. De Veluwe voorziet in een groeiende behoefte aan recreatiemogelijkheden en natuurbeleving. Dat gaat ook gepaard met een bepaalde druk op natuurwaarden. Via bijvoorbeeld recreatiezonering wordt getracht een betere balans te brengen tussen natuur en recreatie. Gevolg daarvan is dat de recreatieve toegankelijkheid van de Veluwe kleiner wordt om meer ruimte en rust te bieden voor de natuur. Met de uitbreiding van het ASK met 675 ha dreigt een groot gebied niet of minder toegankelijk te worden voor recreanten en neemt de druk op omliggende gebieden toe. Daarnaast zijn de toename van helikopterlandingen, het uitbreiden van mortierschieten en trainen met gevechtsvoertuigen, activiteiten die een belangrijke inbreuk maken op de rust en natuurbeleving van de Veluwe en de Veluweflank.

- Wij verzoeken om bij de uitbreiding van het ASK nadrukkelijk te onderzoeken en daarover met de gemeenten in overleg te treden hoe de uitbreidingsgebieden ook een recreatieve functie kunnen behouden. Wij maken graag gebruik van het in de NPRD gestelde aanbod om in de vervolgfase met de regio te kijken hoe de uitbreidingsgebieden (gedeeltelijk) openbaar toegankelijk kunnen blijven. Wij verzoeken u daarbij vroegtijdig dat gesprek te initiëren.
- De intensivering van activiteiten op het ASK zal leiden tot toenemende geluidbelasting. Om de geluidshinder en daarmee gezondheidseffecten voor onze inwoners en bezoekers te beperken, vragen wij om keuzes te maken waarbij de impact zoveel mogelijk beperkt blijft. Als voorbeelden noemen wij hier het schieten met oefenmunitie en het lokaliseren van geluidbelastende activiteiten daar waar het tot de minste overlast leidt (locatie-optimalisatie).

- Vanwege de toenemende geluidsbelasting op de omgeving van het ASK, zoals op vakantieparken, recreatiewoningen, horecavoorzieningen en andere recreatief-toeristische voorzieningen, verzoeken wij u een analyse voor hinder uit te breiden. In deze analyse zien wij ook graag terug wat de invloed is van de toenemende geluidsbelasting op de economische waarde van onroerend goed en/of de financiële bedrijfsvoering van recreatief-toeristische ondernemers.

Relatie met Wet op de Defensiegereedheid.

Het NPRD breidt het ASK uit, intensificeert het gebruik en voegt een aantal regionale behoeften aan ons gebied toe. De gevolgen hiervan zijn in een planMer onderzocht. Onlangs is ook de internetconsultatie van de Wet op de Defensiegereedheid gestart. Deze wet beoogt waar nodig meer en sneller invulling te geven aan de behoeften van Defensie. Via een Algemene Maatregel van Bestuur en via afzonderlijke vrijstellingen worden diverse uitbreidingen mogelijk gemaakt. Het gaat in ons gebied onder meer om het oefenen met helikopters (ook in de nachtelijke uren), opslaan van munitie, laagvliegen, oefenen met drones, diverse activiteiten voor realistisch oefenen rondom de Wezeperberg. In het kader van het NPRD heeft u steeds aangegeven dat maatschappelijk draagvlak van groot belang is voor Defensie. De Wet op de Defensiegereedheid lijkt een inbreuk op dit ook voor ons belangrijke (democratische) principe.

- Wij verzoeken u in het verdere proces rondom de NPRD helder aan te geven wat de samenloop en interactie tussen het NPRD en de Wet op de Defensiegereedheid is. En op welke manier en onder welke omstandigheden u van deze wet gebruik wilt maken en af wilt wijken van het proces en inhoud van het NPRD.

Natuurcompensatie

De gemeenten van de Kop van de Veluwe hebben een samenwerkingsagenda opgesteld. Hierin pleiten we vanuit bodem-water sturend en klimaatadaptatie voor meer flexibiliteit met betrekking tot het bouwen op en rond de Veluwe. Dit wordt nu beperkt vanwege de aanwijzing tot Natura 2000-gebied. Ook de gemeente Epe herkent zich hierin. In ruil voor deze andere benadering van het bouwen op en nabij de Veluwe stellen we voor natuurcompensatie te organiseren in andere delen van ons grondgebied. Ook voor de uitbreiding van activiteiten in het kader van het NPRD in ons gebied is veel natuurcompensatie nodig, mede als gevolg van stikstofuitstoot. Deze activiteiten leiden waarschijnlijk tot een vergroting van de natuuropgave in de omliggende gebieden. Wellicht ook als zaken gerealiseerd gaan worden met inzet van de Wet op de Defensiegereedheid.

- Wij onderzoeken graag met u de mogelijkheden om binnen ons gebied te komen tot een optimaal integraal ruimtegebruik met de benodigde natuurcompensatie.

Jachtvliegtuigen op Lelystad Airport.

Het voorkeursalternatief is om jachtvliegtuigen op Lelystad Airport te stationeren. In uw Kamerbrief geeft u aan dat de besluitvorming hierover later in het jaar zal plaatsvinden, omdat dit voor het lokale draagvlak is gekoppeld aan de opening van het vliegveld voor groot handelsverkeer. Het gebruik van Lelystad Airport voor jachtvliegtuigen kan van invloed zijn op ons gebied. Dit is vooral afhankelijk van de routes die door de jachtvliegtuigen van en naar de oefengebieden worden gevolgd. Er is aangegeven dat deze nog ontworpen moeten worden. Wij staan niet achter de koppeling van het gebruik van het vliegveld voor jachtvliegtuigen en de opening van het vliegveld voor groot handelsverkeer. Vanaf 2014 hebben wij duidelijk gemaakt dat de opening van Lelystad Airport voor groot handelsverkeer een grote invloed heeft op het woon- en leefklimaat op het noordelijk deel van de Veluwe door de routes die daar tot dusver voor zijn ontworpen. Geluidsoverlast en stikstofuitstoot zijn de hoofdredenen.

- Wij vragen u om de koppeling tussen het gebruik van Lelystad Airport voor jachtvliegtuigen en de opening voor groot handelsverkeer los te laten. Daarnaast om

voor het vliegen naar en van de oefengebieden routes te ontwerpen voor de jachtvliegtuigen die niet leiden tot extra geluid en stikstof op ons gebied.

Veiligheid en schade

Door de oefen- en schietactiviteiten ontstaan er soms natuurbranden op defensie terreinen. Deze natuurbranden zijn te beschouwen als onderdeel van het bedrijfsproces van Defensie. Met een droger wordend klimaat neemt ook de kans op natuurbranden toe. Om branden zoveel mogelijk beheersbaar te maken is de civiel-militaire samenwerking in een convenant (tussen o.a. Defensie en de omliggende gemeenten) vastgelegd. In dit convenant staan de overeengekomen maatregelen met betrekking tot brandpreventie en brandbestrijding op het Artillerie Schietkamp 't Harde evenals de bijbehorende calamiteitenprocedures.

Defensie is en blijft verantwoordelijk voor de zorg voor de veiligheid van de bedrijfsvoering en de daarbij horende activiteiten op zijn kazernes en terreinen in al haar verschijningsvormen, zoals onder andere personele veiligheid, transportveiligheid, vliegveiligheid en munitieveligheid, zowel intern als extern. Bij Defensie is een afdeling Claims die verzorgt de afwikkeling van alle schade aan Defensie en veroorzaakt door Defensie, denk hierbij aan dat een militair voertuig verkeersschade heeft veroorzaakt of dat tijdens een militaire oefening schade is veroorzaakt aan eigendommen.

- Bij het nieuw op te stellen en overeen te komen convenant moet de toenemende droogte en daarmee de toenemende kans op natuurbranden een belangrijk aandachtspunt zijn.
- Wij vragen aandacht om te onderzoeken en te verkennen dat schade die veroorzaakt wordt door onder andere schietoefeningen ook in aanmerkingen gaan komen en dat hiervoor een goede juridische en toegankelijke regeling voor ontwikkeld moet worden.

Monitoring en communicatie.

Wij hechten veel waarde aan een goede samenwerking en communicatie. Wij stellen dan ook voor om een goed meetsysteem rond het ASK te installeren en de informatie regelmatig met elkaar te bespreken. Ook hechten wij zeer aan een tijdige informatievoorziening aan de omgeving, zodat inwoners en bezoekers weten wat ze kunnen verwachten.

Met vriendelijke groet,
Namens het college van burgemeester en wethouders van Hattem,

dit document is digitaal ondertekend

secretaris

burgemeester

M. Mellink

Mw. M. Sanderse